MILLIY O‘ZLIKNI ANGLASHNI SHAKLLANTIRISH: PEDAGOGIK, PSIXOLOGIK VA ILG‘OR TAJRIBALAR ASOSIDAGI STRATEGIYALAR

Jurayeva Maxliyoxon Adxamjonovna
Osiyo Xalqaro Universiteti
pedagogika mutaxasisligi 1-bosqich magistranti
Elov Ziyodullo Sattorovich
Pisixologiya fanlari doktori (DSc) professor
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.19977438

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv davrida yoshlar ongida milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini shakllantirishning dolzarb masalalari ko‘rib chiqiladi. Mazkur jarayonning pedagogik va psixologik mexanizmlari tahlil qilinib, xalqaro tajriba hamda milliy qadriyatlar uyg‘unligidagi zamonaviy strategiyalar taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: milliy o‘zlik, pedagogik strategiya, psixologik identlik, integratsiya, madaniy meros, interfaol ta’lim.

Kirish

Bugungi tez o‘zgarayotgan dunyoda milliy o‘zlikni anglash har bir millatning ma’naviy xavfsizligi va taraqqiyoti garovidir. Milliy o‘zlikni anglash — bu shunchaki tarixni bilish emas, balki ajdodlar merosini qadrlash, milliy til, madaniyat va an’analarni shaxsiy qadriyat darajasiga ko‘tarishdir.

Pedagogik strategiyalar: Mazmun va shakl

Ta’lim tizimida milliy o‘zlikni shakllantirish quyidagi strategik yo‘nalishlarga tayanadi:

Gumanitar fanlar integratsiyasi: Tarix, adabiyot va san’at darslarini shunchaki ma’lumot berishdan, "qahramonlik va vatanparvarlik namunasi" sifatida o‘qitishga o‘tish.

Loyiha usuli (Project-based learning**):** Talabalarga o‘z hududidagi unutilgan an’analar yoki tarixiy shaxslar haqida tadqiqot o‘tkazish vazifasini berish. Bu bilimni amaliy hissiyotga aylantiradi.

1. Muzey pedagogikasi**:** Ta’lim jarayonini bevosita madaniy meros ob’ektlari bilan bog‘lash, "jonli tarix" darslarini tashkil etish.

Psixologik mexanizmlar: Identlikni shakllantirish

Psixologik nuqtai nazardan milliy o‘zlikni anglash shaxsning "Men" konsepsiyasi bilan bog‘liq.

- Ijtimoiy identifikatsiya: Yoshlarda "Men falon millat vakiliman va bu bilan faxrlanaman" degan ijobiy hissiy bog‘liqlikni yaratish.

• Kognitiv rivojlanish**:** Milliy ramzlar va qadriyatlarning mohiyatini anglash orqali tanqidiy fikrlashni shakllantirish. Bu ularni yot g‘oyalar ta’siridan himoya qiladi.

• Hissiy intellekt**:** Milliy musiqiy meros, folklor va milliy o‘yinlar orqali yoshlarda milliy ruhga nisbatan emotsional yaqinlik uyg‘otish.

Ilg‘or xalqaro va milliy tajribalar

Dunyo tajribasiga nazar tashlasak (masalan, Yaponiya yoki Janubiy Koreya), zamonaviy texnologiyalar va milliy an’analar sintezi yuqori samara berishini ko‘ramiz.

• Raqamli o‘zlik: Milliy qahramonlar obrazini kompyuter o‘yinlari, animatsion filmlar va ijtimoiy tarmoqlar uchun kreativ kontentlar orqali targ‘ib qilish.

• Oilaviy qadriyatlar va maktab hamkorligi**:** "Uzluksiz ma’naviy tarbiya" konsepsiyasi doirasida oiladagi tarbiya usullarini pedagogik metodikalar bilan muvofiqlashtirish.

Maktab ta’limida milliy o‘zlikni shakllantirishning amaliy metodikasi

Maktab davri milliy identlikning "poydevori" qo‘yiladigan bosqichdir. Bunda quruq ma’ruza emas, balki interfaol va tajribaga asoslangan (experiential learning) yondashuvlar muhim:

1. Boshlang‘ich sinflar uchun: "Ertaklar va qahramonlar" strategiyasi

Metod**:** Milliy ertak va dostonlar qahramonlarini zamonaviy "superqahramonlar" bilan qiyosiy tahlil qilish.

Psixologik asos: Kichik yoshdagi bolalar obrazli fikrlaydi. Alpomish yoki To‘maris siymosini "kuchli va adolatli" ideal sifatida shakllantirish ularda milliy g‘ururni uyg‘otadi.

Amaliy mashg‘ulot: "Men ham Alpomishdek/To‘marisdek bo‘laman" mavzusida kichik sahna ko‘rinishlari.

2. O‘rta sinflar uchun: "Loyiha va tadqiqot" strategiyasi

Metod: "Mening shajaram" va "Mahallamiz tarixi" loyihalari.

Pedagogik maqsad**:** O‘quvchi o‘z oilasi va yashab turgan joyi tarixini o‘rganish orqali Vatanni "umumiy tushuncha"dan "shaxsiy bog‘liqlik" darajasiga olib chiqadi.

Amaliy mashg‘ulot: O‘quvchilar o‘z bobo-buvilaridan intervyu olib, oilaviy qadriyatlar haqida taqdimot tayyorlashadi.

3. Yuqori sinflar uchun: "Debat va tahlil" strategiyasi

Metod: "Milliy qadriyat va globallashuv: yutuq va yo‘qotishlar" mavzusidagi munozara klublari.

Psixologik asos: O‘smirlarda tanqidiy fikrlash rivojlanadi. Ularga milliy an’analarning nima uchun kerakligini "majburiyat" sifatida emas, "ma’naviy immunitet" sifatida isbotlab berish kerak.

Amaliy mashg‘ulot: Ijtimoiy tarmoqlar uchun "Milliy qadriyatlarni qanday zamonaviylashtirish mumkin?" mavzusida video-vloglar yoki postlar yaratish.

4. "Muhit pedagogikasi" (Nudge theory)

Maktab koridorlari va sinf xonalarini shunchaki portretlar bilan emas, balki milliy naqshlar, xalq hunarmandchiligi namunalari va buyuk allomalarning motivatsion hikmatlari bilan estetik bezash. Bu vizual signallar o‘quvchi ongostiga milliy ruhni singdiradi.

Xulosa

Milliy o‘zlikni anglashni shakllantirish — bu statik jarayon emas, balki doimiy yangilanib boruvchi pedagogik-psixologik tizimdir. Strategiyalarimiz yoshlarning zamonaviy dunyoqarashiga mos bo‘lishi, shu bilan birga milliy ildizlarga suyanishi lozim. Faqatgina "milliy va umuminsoniy" qadriyatlar muvozanatini saqlagan holda, biz raqobatbardosh va vatanparvar avlodni tarbiyalay olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1.Mirziyoyev, Sh. M. (2017). *Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak.* – Toshkent: O‘zbekiston.

2.Mirziyoyev, Sh. M. (2020). *Yangi O‘zbekiston maktab ostonasidan, ta’lim-tarbiya tizimidan boshlanadi.* – O‘qituvchilar va murabbiylarga bayram tabrigi.

3.O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni. (2020-yil 23-sentyabr).

Pedagogik va psixologik nazariyalar (Klassik va zamonaviy)

1.Vygotskiy, L. S. (1997). *Educational Psychology.* (Pedagogik psixologiya – shaxsning ijtimoiy muhitda rivojlanishi haqida).

2.Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis.* (Identlik: Yoshlik va inqiroz – milliy identlikni tushunish uchun dunyodagi eng asosiy manba).

3.Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children.* (Bolalarda intellektning shakllanishi va dunyoni anglash bosqichlari).

4.Yo‘ldoshev, J. G‘. (2005). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish.* – Toshkent: Fan va texnologiya.

5.G‘oziyev, E. G‘. (2010). *Umumiy psixologiya.* – Toshkent.

Milliy o‘zlik va ma’naviyat bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar

1.Ibrohimov, A., Sultonov, X., Jo‘rayev, N. (2004). *Vatan tuyg‘usi.* – Toshkent: O‘zbekiston. (Maktab yoshidagi bolalar uchun milliy g‘oya asoslari yoritilgan).

2.Ergashev, I. (2015). *Ma’naviyat psixologiyasi.* – Toshkent.

3.Zunnunov, A. (2002). *Pedagogika tarixi.* – Toshkent: Sharq. (Milliy pedagogik merosimizni tahlil qilish uchun).

4.Saidov, A. (2021). *Globallashuv va milliy o‘zlik.* – Ilmiy maqolalar to‘plami.